

A PALLAS NAGY LEXIKONA

AZ ÖSSZES ISMERETEK ENCIKLOPÉDIÁJA

TIZENHAT KÖTETBEN

III. KÖTET

Békalencse—Burgonyavész

A SZÖVEGBEN 176 ÁBRA; KÜLÖN MELLÉKLETŰL 39 KÉP, EZEK KÖZT

5 SZÍNNYOMAT, 12 TÉRKÉP ÉS 8 VÁROSI TERVRAJZ

BUDAPESTEN

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1893

ban telepedett le (1788). Itt írta dalgyűjteményét, Wandelungen in Bourgogne (Vándorlások Burgundiában). Végre 1798-ban visszatérve hazájába. Hágában, a fővárosban töltötte élete alkonyát. barátnőjével együtt.

Bekkmannfü (név. *Beckmannia* Host, *Joachimæa* Ten.), csinos pázsitfü egy faja (*B. cruciformis* L.) Alföldünk szikes vizeinek jellemző füve.

Béklyó, nyügféle készülék, melyet a szabadban legelő két lónak belső egyik-egyik lábára tesznek, részint hogy messze el ne bolyonghassanak, részint biztosításul a lókötők ellen. Így nevezik a rabok lábaira vert vasat is, de ez szokottabban: *békó*. Azonban mindkét elnevezés egyeredetű és jelentésüket gyakran föleserélik. cs-ó.

Bekötés, bekapcsolás, az építészetben a fa vagy vasgerendák végeinek kötővasakkal a falhoz való kapcsolása. I. *Kötővas*. A kertészek a fiatal fákat, hogy azokat különösen a nyulaktól megóvják, tüskés ágakkal (vadrózsával v. borókéával) kötik be; ugyanezek B.-t alkalmaznak arra is, hogy a fákat a téli fagy ellen védelmezzék; ez utóbbi célra szalmát, gyékényt, mohát, száraz falombot stb-t lehet használni. mzy.

Bekscics, 1. *Gusztáv*, publicista, szül. Somogy megye Gánás helységében 1847 febr. 9. Tanulmányait Kaposvárott, Kecskeméten s Pécsért végezte. Már ekkor kitűnt nyelvismeretei és íróságra való hajlama által; buzgó tagja volt a főgimnáziumi önképző-körnek s első irodalmi kísérletei ennek önkönyvében jelentek meg, 1866. megnyerte a pécsi nemzeti kaszinó által kitűzött Széchenyi-díjat. Miután a bölcseleti tanulmányokat elvégezte, az egyetemen jogot hallgatott, 1870. a hírlapíráásra adta magát s tagja lett a Pesti Napló szerkesztőségének, egyben titkári teendőket végezve az akkori szerkesztő, báró Kemény Zsigmond mellett. 1874. ügyvédi vizsgát tett és segédfogalmazó lett a királyi táblán. Mint író kezdetben szépirodalommal foglalkozott, írván költeményeket, színműveket, regényeket s fordítván franciából, olaszból és spanyolból (többi közt a *Cid*-románokat). Később az Ellenőr szerkesztőségébe lépve, előbb a külföldi rovatot vezette, majd vezérelkifró lett s ilyen minőségében a Toldy István Nemzeti Hírlapjába is sokat írt és mint ilyen működik jelenleg a Nemzet és Pesti Hírlap hasábjain, mindig lelkesen küzdve a liberalizmus mellett. 1884. a sepsi-szt.-györgyi kerületben szabadelvű párti programmal képviselővé választották s szófa állandóan tagja a képviselőháznak. Képviselői és publicistai minőségében elismerésre méltó akeiót indított a magyar kultur-törékvések érdekében s a dunántúli közművelődési egylet megalakításában sok érdemet szerzett. Mint publicista igen szorgalmas és termékeny, mint jogász élénk részt vesz a jogi téren jelentkező mozgalmakban. Művei: *Egy szír története*, Castelar Emil után spanyolból (Budapest 1874); *Barna Arthur*, regény (1880); *Gladstone és a keleti válság* (1880); *Az egyéni szabadság Európában és Magyarországon* (1880); *A szabadság országa* (rajz, 1881, második kiadás 1884); *A demokrácia Magyarországon* (1881); *A büntetőjog tudományos programja*, Carrara Ferenc után olaszból (1881); *A magyar doktrínáink* (1882); *Kemény Zsigmond, a forradalom és*

a kiegyezés (1883); *Magyarosodás és magyarosítás* (1883); *A szép Diego*, vígjáték 3 felvonásban, Moreto után spanyolból (1883); *Legnagyobb politikai divat* (Timoleon álnév alatt 1884); *Társadalmunk és nemzeti hivatalunk* (Censor álnév alatt 1884); *Az angol mezőgazdaság*, Laveigne után (1885); *Cid*, spanyol románcok (1886); *Új korszak és politikai programja* (Atticus álnév alatt 1889; ez két kiadást ért); *Saját becsületének orvosa*, Calderon színműve spanyolból (1886); *A magyar nemzet függetlensége az állami és az egyházi (külső) kormányzatban*, különös tekintettel a magyar király apostoli jogaira és a kat. autonómiára (1893); *A dualismus, története, közjogi értelme és törekvéseink* (1892).

2. *B. Gusztáv*, szül. Bogdanovich Krisztina, írói álneve Bogdanovich György. Utirajzokat, beszélyeket és verseket írt a Családi Körbe és az Ország-Világba, továbbá önálló munkákat következő címek alatt: *Az én kis világom*, rajzok, Budapest 1887; *Két elbeszélés*, 1. *A divat* (1888), 2. *A bolondot, gazt nem vetik, mégis terem*, rajzgyűjtemény, Győr, Debrecen 1889; *Egy humánus lézi ár élményei*. Budapest 1891. K. L.

Bektási (tör.), egy Hadsí Bektástól (1357) alapított róla nevezett dervisrend, mely a janicsárokkal a legbensőbb szövetségben állott. politikai ügyekbe avatkozott és melynek mindenféle lázadásban nagyon élénk része volt. Ezért II. Mahmud szultán a janicsárok megsemmisítésével (1826) kapcsolatosan a dervisrendet is keményen üldözte. Azóta a B.-rend számra és tekintélyre nézve nagyon megesappant és a közügyekre való befolyása érezhető módon nem nyilvánul. G—R.

Bekuhiba balzsam (B. viasz, becuhyba v. becuiba-viasz), a szerecsendőt zsíros olajához hasonló viaszszerű anyag, mely a myristica becuhyba Schott (v. m. officinalis Martius) nevű braziliai növény magvaiból nyertetik kisajtolás által. Csípős savanykás ízű zsiradék, melynek olvadáspontja 47°-nál van; a közönséges viasznál nagyobb fajlagos sulyú és már közönséges hőmérsékletnél is merev, törekeny. K. Gy.

Beküldetett! a lapnak ama rovata, melyben a közönség részéről beküldött tudósításokat közli, melyekért az erkölcsi felelősséget nem vállalja az olvasóval szemben. Törvény értelmében a szerkesztő ilyenmü közlésekért is felelős; ha azonban a beküldő nevével vannak ellátva, akkor az esetleges sértő tartalomért az érintett fél csak a beküldött cikk szerzője ellen emelhet vádat. I. *Nyitlér*.

Bél (*Beil*), 1. kisközs. Bihar vm. béli j.-ban, (1891) 1536 oláh és magyar lak. A község csinos fekvésű, rajta a Mézes patak folyik keresztül; élénk hely. híres vásárokkal; a járás szolgabírói székhelye; lakói iparszerűen üzik az agyagipart, melyhez az agyagot Botfej és Bocca községek határából szerzik be. A községtől negyedóránira van az Egyesült magyarhoni üveggyárak részvénytársaság üveggyára, mely mintegy 80 munkást foglalkoztat. — 2. *Magyar-B.*, kisközség Pozsony vm. pozsonyi j.-ban, (1891) 1058 magyar lak., színes kátfélyval, postahivatallal és postatukarékpénztárral. — 3. *Német-B.*, kisközség u. o., (1891) 180 magyar lak. TH—V.

bőr alatt előretolják az átmeteszés helyéig s itt végzik aztán az átmeteszést. Így operálják a nagyobb inak (Achillesin, nyakizmok inai stb.) zsu-gorodását.

Bemmel, 1. *Jenő*, belga író, szül. Gentben 1824 ápril 16., megh. Brüsszelben 1880 aug. 19. Brüsszelben a francia irodalom, újkori történet és archeologia tanára volt, egyuttal pedig részben szerkesztője, részben munkatársa több előkelő belga lapnak. Munkái: *Histoire de la langue et de la poésie provençales* (1846); *Histoire de Saint Josse-ten-Noode* (1869); *Don Placide, Memoires du dernier moine de l'abbaye de Villers* (1875).

2. *B. Vilmos*, van, hollandi tájfestő, szül. Utrechtben 1630., megh. Wöhrdenben 1708. Olaszországi útja után 1662-ben Nürnbergben telepedett le. Képei, melyekben főleg az olasz mesterek nyomán indult, különösen hű színészekkel tünnek ki. Mint rézmetsző is ismeretes. Fiai: *B. János György* (1669—1723) csatakép- és állatfestő, *B. Péter* (1685—1754), tájfestő, valamint unokája *B. Károly Sebastyén* (1743—1796), kik azonban nála jelentéktelenebbek.

Bémol (franc., ang. b flat), a b-nek (♭) mint leszállító jelnek, elnevezése. Onnan ered a francia bémoliser kifejezés, mely annyit tesz, mint leszállítani.

Bemutató (lat. presentatio), a váltónak bizonyos váltójogok fentartása céljából valamilyen személynek való be- v. előmutatása. Ha a bemutató az illető személyt nem találhatja, annak a váltóval való koresése a bemutatással egyenlő joghatályú. A B. célja szerint különböző. A magyar váltótörvény 102. §-a, mint a B. főfajait, az elfogadás és fizetés végett való bemutatást említi, van ezeken kívül még láttamozás, biztosítás, beváltás végett való B. is. L. többez *Óvás*. — *B.* (katon.), az illetékek élvezete nélkül szabadságot, nemkülönben a tartalékba áthelyezett katonáknak való-mely csapat v. intézet élelmezési létszámába való felvétele. — *B. joga* (egyl. jog), azon jogosítvány, melynél fogva a kegyur a kegyuri joga alá tartozó valamely javadalom megítéresedése esetén a javadalomnak beföltésére jogosult egyházi felsőségek bizonyos személyt v. személyeket oly hatályal mutat be, hogy ez a javadalmat a bemutatottnak, vagy a bemutatottak egyikének adományozni köteles, ha az illető a szükséges kellekkel bír. A bemutatás határideje világi kegyuri jognál 4, egyházi kegyuri jognál 6 hónap. Egyzerre több személy is bemutatható, sőt a világi kegyurnak ama joga is megvan, hogy a bemutatási határidő lejártáig utólag mást v. másokat is bemutathat (jus variandi), feltéve, hogy a javadalom még be nines töltve.

Bemutató (Presentant), egy elfogadandó, vagy esedékes váltónak, utalványnak, chequenek vagy más okmánynak felmutatója. *Bemutatóra szóló papírok* (au porteur), pénz v. helyettesíthető ingóságok szolgáltatásáról kiállított kötelező nyilatkozatok, melyek a kötelezettség alapjául szolgáló jogügylettől függetlenül bizonyítják a kötelezettség fennállását mindazok irányában, akik a nyilatkozatot tartalmazó papír birtokában vannak s azt előmutatják. Lényegileg tehát a B. a tartalmukat tevő nyilatkozat, illetőleg kötelezettség bizo-

nyítására szolgáló okiratok: névre szóló papirok-tól eltérő sajátosságuk abban van, hogy a papír minden birtokosát legitímálja a kötelezettség érvényesítésére és a kiállító, a kötelezett viszont fel van mentve annak kutatása alól, vajjon a bemutatató jogszerű birtokos-e, vagy sem. A kötelezettség tehát a B.-ban jut kifejezésre, minek következtében az alapul szolgáló jogügyletből folyólag és a személyek ellen oly kifogásokat, melyek nem magából a papírból tünnek ki, tenni nem lehet. Alapelvek a következők: 1. Ha B. el- és átadatott, a jóhiszemű szerző annak tulajdonát akkor is megszerzi, ha az eladó nem is volt tulajdonos. A korábbi tulajdon megszűnik. Minden korábbi zálogjog megszűnik, ha az új tulajdonosnak a papír megszerzésekor erről nem volt tudomása. 2. Ha B. sz. p. zálogul átadott, korábbi tulajdon, zálog v. más dologban jog a jóhiszemű zálogbirtokos ellen nem érvényesíthető. 3. A bizományos, fivarozó és szállítmányozó törvényes zálogjoga egyenlő őrökkül a szerződéses zálogjoggal. L. *Érvéltékpapír*.

PLEISCHMANN.

Ben (Bein vagy Rhein), gael szó, amely hegyes-csúcsot jelent. A B.-el kezdődő legismertebb hegyes-csúcs-növek a következők: *B. Cruachan* Argyll grófságban, Skóciában, 1118 m. *B. Luvers* Perth skót grófságban, 1202 m. *B. Lomond* Stirling skót grófságban, 974 m.; ennek Ny-i lejtőjén van a Craigrostan barlang, amely Bruceak és Rob Roynek szolgált menedékhelyül. *B. Maadhu* Aberdeen, Banff és Inverness skót grófságok összeshögységénél, 1339 m. *B. Nevis* Inverness skót grófságban, 1343 m., Nagy-Britannia legmagasabb hegyes-csúcsa. *B. Wyvis* Ross skót grófságban, 1134 m., állandóan hó borítja. *Ben'an* Aberdeen és Banff skót grófságok határán, 1195 m. *Benaboard*, az előbbi hegy közelében, 1201 m. *Benalder* Inverness skót grófságban: the Cage nevű barlangjában keresett cullodeni veregség után Stuart Károly menekedett. *Benaven* Banff és Aberdeen grófságok határán, 1200 m. *Benmore* Perth skót grófságban, 1164 m.

— zik.

Ben (héber és arab a. m. *fin*), keleti tulajdonmunkában valamely személy atyjának (vagy anyja) neve elé illesztett szócska, az arabban helyesen *ibn*; p. Móse ben 'Amrám a. m. Mózes 'Amrámnak a fia (héb.), Muhammed ibn 'Abdallah (arab). Arab nevek átírása alkalmával e szócskát rendszeren rövidítjük: *b. Ibn*-ből lett az arab-zsíd tulajdonnevek kezdetén gyakori *Aben* és *Aven*.

o—u.

Ben, *bene* (olasz) annyit tesz, mint jól, vagy *wagyon* s rendszeren csak más zenei műszavakkal együtt fordul elő, p. *B. marcato*, nagyon kiemelendő, *B. tenuto*, jól kitarva stb.

Béna az emberi vagy állati test, ha valamelyik tagja hiányzik; l. *Bénuság*. — *B.* (ném. rank, olasz abbochevole, ang. crank) a tengorészeten oly hajó, mely kifeszített vitorlákkal, midőn a szél oldalról jön, annyira oldalt dül, hogy a felfordulásnak veszélye beállhat. B.-k az oly hajók, melyeknek szélessége nines kellő arányban a hajóir-mélységével. B.-vá válik az oly hajó, melynek ballasztja elégtelen, vagy amelynek rakománya a súly elosztását illetőleg rosszul van elhelyezve, minek következtében a hajó súlypontja nagyon magasan fekszik. A B. ellenkezője a fessesség,

Ettől az időtől fogva leginkább Passyn élt, 1852. visszatért Párisba és itt is halt meg. Temetését nagy pompával maga az állam rendezte. Hátrahagyott művei közül a *Ma biographie* és a *Dernières chansons* 1857. jelentek meg. B. Franciaország legnagyobb dalos költője, költészetét visszhangra talált népének szívében és ebből magyarázható oly nagy népszerűsége. Nemcsak Franciaország, hanem a világ legnagyobb lírikusainak egyike. Dalait a kellemi, a szeretetreméltó egyszerűség, a stíl bája, az előadás szépsége a francia költészet gyöngyeivé avatják; tartalmuk szatirikus, leginkább a liberális haladás ellenét gúnyolja bennök. Mint ember, B. igazságseretével és mások iránt tanusított jóakarásával tűnt ki. Költményei majdnem minden európai nyelvre le vannak fordítva. Nálunk Bérangert Szász Károly, Illésy, Szabó Endre stb. fordították. *Önéletrajzom*. Franciaából fordította *Kudlik* Imre. 2 füzet (Szolnok 1881).

Berar, a brit-indiai császárság tartománya (commissionership) a Dekán E-i részén, Nagpur, Nerbada (középponti tartományok), Kandes (Bombay presidency) és Nizam királyság közt; hivatalos angol neve: «the Haidarabad Assigned Districts». Területe 37,000 km². Egy részét az É-i határan levő Szatpura-hegység ágai takarják; határán folyik a Varda és Pain-Ganga; belsejében pedig a Purna és a Tapti más mellékfolyói. Az éghajlat meleg (évi középhőmérséklet 27°). A jól öntözött vidék az északamerikai rabszolgaháború óta különösen sok pamutot és buzát terem, a B.-i buzát a legjobbnak tartják Indiában. A lakosok száma (1891) 2.896,670; köztük 91% hindu, 7% mohamedánus és 1335 keresztény. B.-t, amely nem tévesztendő össze B. királysággal (l. o.), a mult század végén kapták meg az angolok a haidarabadi nizamtól; jelenleg egyenesen a főkormányzóknak van alárendelve, East- és West-Berarra oszlik, amelyek 6 disztriktus (Ellispar, Amravati, Vun, Akola, Mehkar és Mailgat) foglalnak magukban. B. királyság a jelenlegi B.-on kívül Nagpur nagy részére is kiterjedt; a XVII. század végéig bennszülött fejedelmek alatt állott; ekkor Aurangzeb a delhii birodalomnak vetette alája; fél századdal később a maharattok szállották meg, azután pedig a haidarabadi nizam, a poiswa és a nagpuri radsa osztották rajta; az utóbbi vette föl a B.-i radsa címét és az ő államait nevezték B. királyságnak. Az angolok 1817. Badi Rao Bonselza kiskoru fejedelmét nevében foglalták el, aki 1853., midőn meghalt, az angoloknak hagyta örökségbe. — zrk.

Berat, kerületi székhely és megerősített város Janina török vilajetben (Déli Albániában) az Oszm partján, a hatalmas Tomor-hegy lábánál, olajfaberkek és szőlők között, 12,000 lak.; közelében magas sziklán egy romokban heverő török kastély; B. görög érsek székhelye. B. helyén állott a Ptolemaiosztól említtett Albanopolisz.

Berát, a török és persa nyelvben is használatos arab szó; a fejedelemtől kiállított okirat, szabadalomlevél, mely birtokosának bizonyos jogokat és kiváltságokat biztosít. B.-tal ismeri el a porta a nála hitelesített konzulokat, úgymint a keleti keresztény egyházaknak főpapjait. — zrk.

Beraun (esehül: Berounka), 1. a Moldva legnagyobb baloldali mellékfolyója Csehországban;

Edelsbach néven a Cseherdőben ered, Tachau alatt Miesnek (esehül: Mže) hívják; Pilsennél egyesül a Radbusával, Angellel (esehül: Bradlavka) és Uslavával; Pilsentől kezdve B. a neve; a Strelával és Litavával való egyesülése után Königsaal alatt a Moldvába torkol; hossza 213 km. — 2. B. (esehül: Beroun), város Horzowitz kerületi kapitányságban, Csehországban a B. és Litava egyesülésénél, (1890) 7265 lak., pamutkelme- és parkorkösztyéssel, cukor- és sörgyártással, mészgyártással; a dekanatusi templomban értékes festményekkel (Van Dycktől); közelében a Krušna Horán kitünő vasércet bányásznak.

Beraunitt, ritka foszfát-ásvány, és pedig vasoxid tartalmu, jácintpiros vagy vörösesharna; egyhájásu. Lelelőhelyei Csehország: Beram (innen a név, Breithaupt 1851), Szászország: Scheibenberg.

Bérbeadás, l. *Bérszerződés*.

Berbecs a. m. ürü: valószínűen a latin *vervex*-ből van honosítva.

Berbenice v. *börbönce*, $\frac{1}{4}$ hl.-nél kisebb boroshordó.

Berber (Dar-), Nubia egyik territoriuma, mely nevének lakóitól, a berberektől kapta; az Atbara torkolatától a Nilus mentén két napi járatra terül el; fővárosa: el-Mekheir vagy Meserif másfél óra hosszúságban nyúlik el a Nilus jobb partján, szélessége $\frac{1}{4}$ óra járás; nagybőrára agyagházakból áll, mintegy 10,000 lak., két bazárral, élénk kereskedéssel. A Szuákin, Khartum és Egyiptom felvezető utak találkozó pontja. 1884 óta a mahdi híveinek birtokában van. — Benschülött lakói, a berberok, valószínűleg az afrikai régi libiaiak, numidiának és getulok ivadéjai. Müller Fr. szerint ők a valódi hamiták (l. o.), míg dr. Hartmann más fajtablelieknek tekintti őket. A B.-ek tkpi neve: *amazig*, *amazich*, *amazirgh*, *amuzik* v. *mazik*, a. m. szabadok, függetlenek. A B.-k, kik É-Afrikában számos törzsből álló népesládót alkotnak, maguk között megkülönböztetik a az ihággárokat (szabadokat) és az imorhádotkat (meghódítottakat). Ez utóbbiak valószínűleg a meghódított idogen törzsek ivadéjai, akik utóbb B.-ké váltak. Legtiszábbak a B.-k a marokkói közigazgók. Hozzájuk számítják a már régóta kihalt guancsokat (a kanári szigetek őslakói). Egy ilyen eredetű koponyát a budapesti emberantani múzeumban őriznek (dr. *Chlapowski* ponseni gyakorló orvos ajándéka). A régi egyiptomi hieroglifákon a B.-eket tomahu v. támáhu névvel jelölték s az egyiptomi emlékeken ezek a tomahuk keresztvonású tetoválásuk által tűnnek föl. A B.-k világos bőrszínűek, mint az európaiak, azonban itt-ott sötétbarna színűek is, arenk a kaukázusihoz hasonlít, izmosak, de nyulánk testiek, orruk erősen görbült, hajuk sima, fürtös, a férfiak gyorsan kálának, álluk eszesos. A B.-k mai nap mind mohammedánusok, de mindamellett egyesjeik sőt tisztelt állást foglalnak náluk a családban valamelyik B.-k közelében. — zrk.

Berber, török szó, jelentése: borbély. Főleg az utcai borbélyokat értik alatta, akik utam vezetik el a berotválást és hajnyírást. *Berber-bást*, török borbély, vagyis a szultán borbélya, akinek hivatala régente nagyobb tisztség számba ment, és akinek az volt a hivatása, hogy a szultán háta

ladja. A rendkívüli helyreállítás költségét azonban felszámíthatja: ha az e végből szükséges beruházást a tulajdonos teljesíteni elmulasztja. A haszonvételek szaporítása végett tett költségek pótlását csak annyiban követelheti a haszonélvező, amennyiben a tulajdonos megbízása nélkül teljesített, erre vonatkozó cselekménye a tulajdonos nyilvánvaló vagyoni előnyére szolgál. A béről v. haszonbéről részére megtérítendő B. tekintetében első sorban a szerződés tartalma irányadó: — ily megállapodás hiányában az a szabály, hogy a kisebb és évenként szükséges javítások a bérlet, a nagyobb javítások a bérbeadó terhelik s ha a bérbeadó ez iránt való kötelezettségét teljesíteni elmulasztja, a bérlet a nagyobb kijavítást maga eszközölheti s a bértárgyra ekként fordított költséget a bérösszegeből is levonhatja. A B. megtérítésének kérdése igen fontos tárgya a volt hitbizományi birtokos és a hitbizományi utód közti leszámolásnak s e tekintetben csak az jegyzendő meg e helyütt, hogy a kérdés, a hitbizományi birtokos önállóbb jogállásának megfelelő módosításokkal, a haszonélvezet esetében követendő szabályok szerint oldandó meg (l. *Családi hitbizomány*).

Különös szabályok szerint történik a zálogbirtokos által eszközölt B. felszámítása és megtérítése. A magyar magánjog szerint az, aki kölcsön fejében vagy bírói árverésen való vétel, avagy *inscripció* útján, az adós, illetve érdemdíjazó (inscribáló) ingatlan birtokát kapta ideiglenes haszonélvezetül, a zálog vagy inscripció tárgyát képező birtokkal, a visszavonhatási jog épségben tartása mellett, sok tekintetben mint tulajdonos rendelkezhetett s innen ered, hogy nagyobb körre terjed a B. is, melyet mint javítványt (melioráció) a visszaváltó tulajdonos a zálogbirtokosnak megtéríteni köteles. Ilyen egyebek közt a közbirtok rendezése, határ vagy a birtok védelmét tárgyazó más perekre, urbéri szabályozásra v. népesítésre fordított költség; továbbá az épületekbe és ültetvényekbe eszközölt befektetés, melynél azonban nem az azokra fordított költség, hanem a kiváltáskori érték és haszon veendő tekintetbe. Az azonban, amit a zálogbirtokos a birtokból vett, p. épületekre való stb., fel nem számítható (l. *Zálogbirtok*). A szorosabb értelemben vett B.-tól meg lehet különböztetni a dolog érdekében teljesített másnemű kiadást (expense), mely nem szolgál közvetlenül a dolog állagának fenntartására vagy értékének gyarapítására, de, mint láttuk, a megtérítés kérdésében gyakran a beruházással egy tekintet alá esik.

LÁNYI.

Berula Koch (név.), l. *Csermelybőrök*.

Berulle Péter, az oratoriánusok alapítója, szül. a Champagne-ban 1575., megh. 1629. Az általa alapított vallásos társulatát az oratóriumi atyáknak V. Pál pápa 1613. hagyta helyben. VIII. Orbán pápa 1627. bibornokká tette. Művei csak halála után, 1644-ben jelentek meg.

KAZ.

Berúni, Abū Raihān Muḥammed b. Ahmed, magyhirű keleti csillagász, matematikus, történész és bölcsész, szül. Khwarizm Külvárosában 973. A fejedelmi család pártolása mellett végezte tudományos munkáit. Midőn Mahmūd gaznávda fejedelem szülőföldjét meghódította (1017), a hódító egyéb tudósokkal B.-t is magával vitte Gaznába,

ahol nagy alkalmá kinálkozott tanulmányai kibővítésére. Itt kutatta India történetét, régiségeit, vallásait és szokásait, melyekről nagyszabásu munkát írt. B. két leghíresebb munkáját: *Chronologie der orient*. Völker (Lipsee 1878, angolul London 1879) és *India* (London 1887, 2 kötet; angolul u. o. 1888) címmel Sachau Éde, arab eredetiben, angol fordítással és magyarázó jegyzetekkel tette közzé.

G-R.

Berve, kisközség Alsó-Pohér vm. alvinci j.-ban, (1891) 1514 német és oláh lak.

Bervég (név.), *Szily K.* szerint a francia Ver-venche-ből, a m. *Vinea minor* L., a temetői sűrű télizöldje. Azonban az a szó a magyar botanikai munkákban különböző formában említődik. *Melius Nubász* 183. l. de Clematide v. folyófüv név alatt *börvei fü*-nek írja, *Clusiusnál meléng*, *Csapó* bór-*vény*, bórveifü, bórvenfü, *Bendő* bervég alakun írják stb. A *Tájszótár* szerint B. a. m. szakak (szalagfü ?) v. vad venyige székely szó; az Ipolymenti magyarok *billung*-nek hívják (v. ö. *Bárling*, *Berling*) s az erdőn gyűjtik és koszoruba v. teli bokrába kötik.

NORR.

Bervic (ejtsd: bervik) *Károly Kelemen*, francia rézmetsző, tulajdonképeni neve *Balvay*, szül. Párisban 1756 máj. 23., megh. u. o. 1822. Urille J. G.-nek volt tanítványa, utóbb az akadémia és nemzeti intézet tagjává választották. Leghíresebb munkája XVI. Lajos képe teljes királyi díszöltönyben.

Berwerth Frigyes Márton, es. és kir. muzeumi ör Bácsban, szül. Segesvártól 1850 nov. 16. 1869–1871-ig a bécsi egyetemen tanult; innét a gráf egyetemre ment, hol gyógyszerészi oklevelet kapott. Heidelbergban promoveált. Az 1874. nyári félévben Tschermák G. bécsi egyetemi tanár, kiváló mineralogus mellett segéd s ugyanazon év őszén a es. és kir. udvari ásványtárban segéd volt; 1885. őrségdél és 1888. őrré lett ugyanott; az 1888. nyári félév óta egyuttal a petrográfia magántanára a bécsi egyetemen. Irodalmi működése az ásványtanra szorítkozik és ekkor a tudományos folyóiratokban jelentek meg.

SZT. II.

Berwick (ejtsd: berrikk), grófság Skóciában, annak délkeleti szögletében Northumberland, Roxburgh, Edinburgh, Haddington grófságok és az Északi-tenger közt, 1202 km² területtel és (1891) 32,398 lak. A Lammersmuiri hegyekkel takart és zord északi része állattenyésztésre, sikk déli része pedig földművelésre alkalmas. Partja meredek és sziklás. A Tweed (a D-i határon) ennek mellékvizei: a Lauder, Leet és Adder, meg az Eye-öntözők. Főhelye Greenlaw, valami 1000 lak.

Berwick Jakab Fitzjames herceg, francia tábornagy, a yorki herceg (későbbi II. Jakab király) és Churchill Arabellának, Marlborough herceg nővérének természetes fia, szül. 1671 augusztus 21., megh. 1734 június 12. Franciaországban a katolikus hitben nevelkedett. Először hazánkban tünt ki az 1686. és 1687-iki török háboruban Károly lothringiai herceg alatt, minek következtében atyja őt peerré és Portsmouth parancsnokává nevezte ki. Az 1688. «diesőséges» forradalom után atyját Franciaországba és később Írországra kísérte; részt vett 1689. Londonderry ostromlásában és 1692. a Boyne folyó mellett vívott ütközetben.

földről beköltözött izmaelitáknak voltak a vezetői.

Bilád v. *Belád* (arab, többesz. ebből: *beled*, város, helység), a földrajzban korületek elnevezésére nagyon gyakran előfordul, p. *B. al-Dserid*, Tunisz déli része, *B. al-Takrár*, Szudán É-i, mohammedán lakossággal bíró része stb. Köznyelven országokat, államokat is B.-al szokták jelölni p. *B. al-naszee*, Ausztria; *B. al-Muszku*, Országország stb. 4—11.

Bilak, kisközség Beszterce-Naszód vmegye bessenői j.-ban, (1891) 715 oláh és német lak.; katonai eskikötelepek; postahív. és p.-takarékpénztárak.

Bilance (ol. bilancia v. bilancio) a. m. mérleg.

Bilander v. *Bimendander*, Hollandiában használt egyárboc. E 80 tonna nagyságú rendszeren három ember által kezelő hajókat árak szállítására használják.

Bilateralis (lat.) amnyi mint kétoldalú. — *B. szerződés*, azaz oly szerződés, melyben mindkét szerződő fél kölcsönös szolgáltatásra van egymás iránt kötelezve. Minden szerződéshez két fél szükséges, egyik aki ajánl, ígér; a másik aki az ajánlatot elfogadja. Ily értelemben minden szerződés kétoldalú jogügylet, tehát az ajánlkozás is az, de nem kétoldalú szerződés a fentebbi értelemben. Ilyen p. a vétel, amelynél az egyik fél az eladott dolog átadására, a másik a vételár megfizetésére köteles. 11—11.

Bilbao, Biscaya spanyol tartomány fővárosa, a Nervion v. Ibaizabal jobb partján, amely néhány km.-nyi távolságban a B.-öblöt alkotja, (1887) 50,772 lak., muzeummal, botanikus kerttel. Külvárosával, B. la Vieja-val 4 hid köti össze; 3 oldalról az Archanda, Marro és Miravilla erődökkel koszorúzott dombok környékezik. Legszebb épületei Plaza Nueva körül csoportosulnak. Legszebb sétányai: a Paseo del Arenal a Campo Volantín. A B.-riú mellett van külső kikötője Portugalet (3412 lak.). Kikötője nagyon élénk, amit leginkább a közelében fekvő somorostroi vasbányáknak köszönhet. 1889. 483 hajó (23 millió tonna tartalommal) látogatta meg; a kivétel főeik: vasérc és vasiparcekk, gyapjú, olaj és bor; a bevétel: szén, koks és angol iparcekk meg élelmi szerek. B.-ban az tpar jelentékeny; virágzik a vasipar, az üveg- és papíripar; továbbá hajókötél- és vitorlavászongyártás. Az osztrák-magyar monarchiának konzula van itt. B.-t 1300. don Pedro Lopez de Haro alapította Belyva néven; csakhamar virágzó várossá lett; 1795. és 1808. a franciák elfoglalták és 1813-ig birtokukban tartották. A carlisták háborúiban 1835. és 1873. a carlisták részéről hosszú ostromot kellett kiállania, de mindannyiszor felszabadult. —1111.

Bilbilis, város Hispania Terraconensis római tartományban a Salo mellett; vasgyárakkal, fegyverkovácsokkal, aranyművesekkel; — itt született *Martialis*; — jelenleg Bambola, közelében ásványforrásokkal.

Bilbo, megrontott alakja Bilbao spanyol városnak, mely a középkorban kardpengéiről volt híres. Bilbo annyit jelent, tőr.

Bilderdijk (elbst: —dijk) *Vilmos*, németalföldi költő és tudós, szül. Amsterdamban 1756 szept. 7., megh. Harlemben 1831 dec. 18. Leidában ta-

multa a jogot s azután Hágában volt ügyvéd. A franciák betörése idején Londonba, majd Braunschweigba ment s csak 1806-ban tért vissza hazájába, hol a király könyvtárnoka lett. Úgyes verselő s nagy tudomány ember volt. Irt lírikus, epikus verseket, didaktikus költeményeket. Költeményeit összegyűjtve da Costa adta ki; Dichtwerken, Harlem 1856—59, 16 kötet. Erdemes nyelvészeti író is volt, s előszeretettel nemzeti nyelvet vizsgálta. Amellett hazája történetével is foglalkozott, majd nagy vallási harcot indított, élesen kikölvén 1823. a németalföldi református egyházban is kifejezett racionalizmus ellen és szenvedélyes hangú irataiban sürgette a dortheolti kánonokhoz való szigorú ragaszkodást. Geschiedenis des vaderlandes e. művét halála után Tydemann adta ki 12 kötetben. Második felesége. *B. Katalin Vilma* (1777—1830) ügyes festő és költő volt. Összegyűjtött költeményei: Dichtwerken címmel Amsterdamban 1859. 2 köt. jelentek meg.

Bile, község Modrus-Fiume vmegye novi j.-ban (1891) 1425 horvát-szerb lakossal.

Bileam v. *Balaam*. Mezopotámiai próféta, kit a monbita király a tartományai határainhoz közeleg zsidók előközlására kért föl. Jehova azonban arra kényszerítette Bileamot, hogy átok helyett áldást mondjon a zsidó népre. Ez az elbeszélés Mózes negyedik könyvében van megírva, de tele ellentmondásokkal. Peltinó az is, hogy *B. szamara* látja a Jehova küldöttjét, beszél vele, egyáltalán okosabb, mint maga a próféta. A régi rabbinusok s utánok a mohammedánok sok mesét szöttek még B. személye körül.

Biledsik, Ertogrul török szandsátság fővárosa Kis-Ázsiában, 80 km.-re Brusszától, a Szukaria kis mellékvíze mellett, egy dombon, (1891) 12,000 török és örmény lak., akik jelentékeny selyemhernyótenyésztést és szelyempárt üznek, selyembörzével. Közeliében tájfékbányák vannak. B. volt az első hely, amit a törökök bizánci területen (1299) elfoglaltak. 20 km.-re van Ertogrulnak, az oszmán birodalom alapítójának síremléke. —1111.

Biled-ul-Dserid (Belad-el-Dserid), 2400 km. hosszú, datolyapálmákban gazdag vidék Észak-Afrikában, Algériától és Tunisztól D-re. A franciák esik Ny-i kisebb részét illofik e névvel; az Algériához tartozó rész neve Szahara.

Bilek, járási székhely Moszta regogovinai körületben, a Várdártól a Trebiniesica forrásáig terjedő 480 méter magas fonsíkon, a montenegrói határon, (1885) 419 lak., egy esinos meesettel; délmagyarországi kis városokra emelőkeztető külsővel; fontos határalomás, a magashatok körülötte mind meg vannak erősítve. Az új Bilek Galgöczy tábornok alkotása. —1111.

Bilgner Pál Rudolf, német sakkjátész, szül. Ludwigslustban 1815 szept. 21., megh. Berlinben 1840 szept. 10. Munkái: Das Zweispringelspiel im Nachzuge (Berlin 1839), Handbuch des Schachspieles (u. o. 1843, 7. kiad. Lipsce 1891).

Bilhá, Rüchel szolgáloja és Jakób pátriárkának ágyasa, a bibliai elbeszélés szerint Dán és Naftali izraelita törzsnak ösnyája.

Bilhana, hindu költő a Kr. u. XI. századból, szül. Kasmírban, beutazta India nagy részét, a fejedelmi udvarokban versenyeve hívta ki az udvari

Biszkara (Biszkra), város Algéria Constantine tartományában, Constantine-től 233 km.-nyire, az Auresz végső kiágazásánál, a Szahara szélén, 14—15,000 l. Hét arab községből (Kszur) és új B.-ból, a francia telepből áll, mely a Saint-Germain körül keletkezett. Könyvéken a datolyafák igen jól megteremnek; mintegy 140,000 datolyafán és 5000 olajfán kívül pompás kertjei és igen jó termő földje van. Aghajlata igen meleg; ezért és meleg forrásaiért igen sok francia téli tartózkodási helyévé lett. B. 1844 óta van a franciák birtokában. V. ö. Von Gibraltar nach der Oase Biskra (Bonn 1884).

— zik.

Biszmilláh (ar.) a. m. *Alláh nevében*, ünneplés, ugyanis köznapi cselekedetek előtt a mohamedánoktól használt formula, vagy buzdítt megszólítás. A korán szurái e szavakon kezdődnek: Biszmillah al-rahmán al-rahim: az irgalmas és könyörületes Alláh nevében. A mohamedánok könyveiket, sőt gyakran leveleiket és okiratokat is e mondaton kezdik.

G—R.

Biszti, persa pénzszámítás = $\frac{1}{100}$ kran, körülbelül 1 fillér.

Bisztra, 1. folyócska és a Karánsebestől Erdélybe szolgáló völgy neve. A B. folyó Hunyad vármegyében, a Vurvu Petri aljában ered, eleinte É-nak tart, azután Ny. felé folyik, a Nandorhegy-nél DNy-ra kanyarodik s Zaguzsnyenyl szemben a Temesbe ömlik. A B. és Hátszegi patak közti vízváltást az u. n. Vaskapu vagy Marmara nevű szoros, mely a délkeleti Kárpátok egyik nevezetese átjárója. Ez már Trajánus korában járható volt. Trajánus első erdélyi hadjárata alkalmával átkelt a Dunán, serege balszárnyával s zömével a B. felé nyomult, miután pedig a Mehádia felől jövő jobbszárnyával Tibiseum városnál egyesült, Sarmizegethusa felől alá vonult s Decebált hatalma alá hajtotta. A B.-ba jobb felől a Ruszkabányai patak, bal felől egy szintén B. nevű patak ömlik; amaz a Pojana Ruszkából, az a Szarkó hegységből folyik alá.

2. B., kisközség Torda-Aranyos vm. topanfalvi j.-ban, (1891) 3618 oláh lak.; kinstári fmsz. társasra berendezett vízduzzasztóval és löpormalommal. — 3. *Alsó-B.*, kisközség Maramaros vm. huszti j.-ban, (1891) 1339 rutén és német lak. — 4. *Szolyva-Nagy-B.* (l. o.). — 5. B. benedekrendi apátsága a csanádi egyházmegyében virágzott; 1183. már említett szabadalmazott szószlító hajóit. Apátja gyakran viszálykodott a csanádi püspökkel, ki a monostoron kegyuri jogokat akart gyakorolni; a püspök egy alkalommal fegyveresen rontott a monostorra s az apátot 32 szerzetessel együtt börtönbe vetette; később visszatért az apát, ekkor azonban 1235. a püspök megölette őt, mire viszont a pápa kiátkozta a bűn közvetlen tetteseit. Ugy látszik, a tatárjárás idejében pusztult el az apátság.

H—V és M.

Bisztricsóra folyócska, l. *Beszterce 3. (Kis-B.)*

Bitá *Dezső*, hittudományi író, született Keszthelyen, Zala vármegyében 1832 okt. 3.; 1850 szept. 15. lépett a rendbe, a pesti egyetemen végezte teológiai tanulmányait, mire 1857 aug. 31. misés pappá szentelték. 1861-ig a bibliaimagyarizát, 1866-ig pedig a dogmatika tanára volt Pannonhalmán; 1868-tól a budapesti egyetemen a hittani kar rendes tanára; 1873—74. és 1883—

84-ben rektori hivatalt viselt. Értekezéseket, egyházi beszédeket írt. Önálló művei közül a következőket említjük meg: *A hit s tudomány közti viszony*. Bpest 1874. *A keresztény vallás isteni eredete és szükséges volta korunk tevélyével szemben*. U. o. 1875. 2. kiad. U. o. 1876. *A Káth. egyház isteni szervezete*. U. o. 1883. *A tudomány szabadsága*. U. o. 1884. *Beszéd Pázmány Péter tudományos érdemeiről*. U. o. 1885.

KISS DR.

Bitang, régi nyelvemlékeinkben a. m. zsákmány, préda (a német *Beutung*-ból magyarázzák, mely régente így hangzott: *bitung*), későbbi értelme szerint: ami bárkinek prédája lehet s azért ma uratlan, uralgoyott, gazdátlan jószágot vagy embert jelent. Ez utóbbi értelméhez l. *Behajtás*.

Bitburg, 1. porosz kerület 780 km², (1890) 42,827 lak. — 2. B., az előbbi kerület fővárosa a Nims és Kyll közt Triertől észak felé 24 km. távolban, a Köln-Trier-Conzi porosz államvasut mellett (1890) 2749 lak.

Biter. Ósmagyar név, mely megfelel a török-tatár (kun) «biter» azaz növekedő szónak. A nevet a Balassa család ősei közt találjuk, nevezetesen a XIII. századnak második felében élt Mikó fia Gyarmati B. (1250—1299), aki hont-, bars- és zólyom vármegyei főispán volt. A név minden bizonyára a kunoktól került hozzánk; hisz a Balassa-család ősi fészke is azon a területen volt, hol Anonymus szerint a honfoglalás korában kunok telepedtek meg. A rokonghangzásu Péter név azonban már a középkorban is arra sábitott sokakat, hogy a két nevet egynek vegyék. A nevek történetében az ilyen fölcserélések kezdve az ókortól egész napjainkig éppen nem tartoznak a ritkaságok közé: de ebből még korántsem következik, hogy az ilyenformán azonosított nevek csakugyan egy eredetűek is volnának. (Turul 1891., 52. 53. l.)

N.-G.

Biterolf, két ismeretlen középkori német költő neve: az egyik Emsi Rudolf értesítése szerint a XII. század végén egy Sándor-eposzt írt, mely nem maradt fenn; a másik a (mondai) warburgi dahnokversenyéről szóló költeményben szerepel, még pedig mint Ofterdingen Henrik ellenfele.

Biterolf és **Dietleib**. rövid rimparokban írt középfelnémet epikus munka, mely a XII. sz. végén (1195—1200) íratott, de csupán az 1502—15. Miksa császár számára íratott ambrasi kéziratban maradt fenn. Szerzője egy ismeretlen lovagi hegedűs, aki az osztrák udvarnál élt. A költemény több, eredetileg egymáshoz nem tartozó részből áll (főleg későbbi toldalék a mű bekezdése az 1988. versig). Főtartalma egy nagy tornajáték Etzelburg városában, melyben a kunok (Attila) és burgundok (Szigfrid) s egyebekkel Biterolf és töle föl nem ismert fia Dietleib is szemben állottak egymással. A szereplők nevei a német hősmondából származnak, de a cselekvény maga mondai alap nélkül, az udvari epika termékeinek mintájára, de ügyetlenül összetakolt mese. Kiadta Jaenitte, Deutsches Heldenbuch I. (1867). V. ö. Heinrich G., Etzelburg és a magyar hunmonda, Budapest, 1891.

H. G.

Bitetto, város Bari olaszországi tartományban, 15 km.-nyire Baritól, (1881) 5763 lak., gazdag faragványokkal és freskókkal díszített székes-

clownjaira és bukfecezőire alkalmazzák. A színeszt. ki a víg jellemeket az *aljasba* rántja le, ósárlólag szintén B.-nak szokás nevezni. s. ó. a.

Bohodiej. Bihar vármegyében. a Bihar hegység egyik esusa (1653 m.).

Bohol, l. *Bojól.*

Boholy (növ., villus), hosszú ritkás, szétálló és puhás szőre a növények felszínének, p. a köles levelelhelyén v. a szamóca és bolédfü szárán, a szőszös kaszanytűgön (*Vicia villosa*). — *Boholyfa,* l. *Gyapjufa.*

Boholt, kisközség Hunyad vmegye dévai j.-ban. (1931) 567 lán lakossal. Kezdetleges fürdője a Maros egyik mellékvölgyében, Dévától 12 km.-re, 250 m. magasságban fekszik; van néhány vendég- és fürdőházja s két 12 C.^o tükörfürdője; egyszerű savanyuvize bőven bugyog; vizét vérszegény betegek használják. TII—V.

Bohorodczany, B. kerületi kapitányság székhelye Galiciában, 19 km.-re Stanislaútól, a Bisztrica mellett, (1890) 4781 lak., nagy börgyártással, esinos buesujáró templommal.

Bohózat (eszt.), a drámai irodalom és művészet egyik válfaja. Rendesen a vígjáték alacsonyabb fokának nézik, de szintoly nagy költői tehetséget igényel és szintoly nagy hatást képes előidézni, mint akármelyik más műfaj. Kiváltképen a mai időben a B. majdnem nélkülözhetetlen akármelyik színpad műsorában. Ha éppen különbséget akarunk tenni, akkor a vígjátékot a finom mosoly, az illemes keugás műfajának mondhatjuk, míg a B. a nyersebb és fékevesztettebb hadota előidézését előzoza. Eszerint a B. minden tekintet nélkül az exkluzív körű illomre és az érzékenykedő tapintatosságra a legerősebb ellentétekköl dolgozhatik, és az úgynevezett drasztikus, megkapó hatásokat hajhászhatja. A B. a világ, a valóság, a fantázia minden tárgyát felölelheti, és a rút létrúján oly mélyen szállhat alá, mint semmi más műfaj. A B. célja kétféle lehet: vagy az emberi ferdeségek és esunyaságok logkogyetlenebb esúffátétele, vagy pedig a sors, a véletlenség humorának meglepő kimutatása. Amaz inkább szatirikus, emez inkább humorisztikus és helyzetbohózat.

Történetileg a B. következőképp fejlődött. Az antik B., melynek remekei esupán csak Aristophanés (l. o.) halhatatlan neve alatt jutottak az utókorra, átölelte az egész népeletet, politikát, társadalmat, művészetet, gondolkozást. Kiméletlenül kigunyolta, fantasztikus mesébe burkolta a tömeg és az egyesek tévedéseit, hóbortjait, a rosszlelkűséget és föbb egyéb hibát és hiányt. Ez az aristophanési B., mely a legszabadabb fantáziát a leggyönyörűbb külső formával, ékes, találó nyelvvel kötötte össze, az athéni köztársasággal együtt kihalt. A modern közelet nem enged színpadjainkon helyet a kiméletlen, metsző gúnynak használatára, a velünk élőkkel szemben. Irodalmunknak nagy szolgálatot tett Amny János, midőn Aristophanés hátramaradt vígjátékait, melyek lényegében B.-ok, klasszikus nyelvvellettel és piratlan formái remekességgel magyarosította. Az antik B. a demagógok és királyok, valamint a római esaszárok korában részint közönséges esuládi vígjátékká laposult el, részint pedig leszállt a népelet legalsóbb rétegeibe. Később az *olaszoknál* új

formát öltött. A középkori olasz *commedia dell'arte* állandósította a mai értelmű B.-ot, mely részint egypár *mulattató személyen* (Arlecchino, Pulcinello, Pagliaccio, Hanswurst, Paprika Jancsi stb.), részint pedig a kézzelfogható *tréfákon*, csuláson, ütlegelésen, az öröm és fájdalom nyilvántásának tulhajtásán, a természetesség vastag utánzásán fordult meg. Leggazdagabb fejlődésnek indult a B. a *jelen században* s úmbár a magasabb röptű irodalom és kritika még mindig kicsinyli e műfajt, mégis mindinkább tért hódít magának.

A mi századunk B.-fajai a következők: 1. A *tündér B.*, melyben a bécsi Raimund jeleskedett, de melynek mintaképét már Shakespeare Szentivánóji álmában, Viharában stb. felismerhetjük. Ilyenhez hasonló Vörösmartyuk Csongor és Tündéje is. 2. A *népies B.*, mely az munkás és kézműves stb., röviden: szűkkörű foglalkozásban élő nép örömeit és fájdalomait, kívánságait és sérelmeit, szokásait és hibáit, továbbá a sors vagy véletlenség fölényét a korlátolt eszű, gyenge jellemű, de alapszában jószívű tömeg fölött vázolja, úgy hogy a gyengeség nevetésre fakasztja, a véletlen fordulatok mulattatják a nézőt, a bűn és ferdeség ostorozása pedig erkölcsileg emeli és tisztítja. Ebben a népies B.-ban mindenkit fölülmul a bécsi *Nestroy*, akinek élesen találó szatirájának alig akad még méltó párja, és aki népies nyelven nagy életigazságokat tudott kifejtetni. A B. már tendenciózussá vált és a magasabb osztályokat, a közgazdagatást támadta meg *Berg O. F.* bécsi író darabjaiban, s aki egyideig a színpadokat dominálta. Nestroy és Berg mintájára alakult a legtöbb bécsi és berlini csekélyebb értékű B. 3. A *bohózatos népszínmű*; ezt a mi Szilgelye-fink alapította meg, a durva tréfával a komoly érzést, a népies prózába a gyönyörű népdalt vegyítette. A magyar B.-os népszínmű a francia vanderwillenek és a német B.-nak közöpette áll, amannal tréfásabb, emennél érzelmesebb. 4. A *helyzet-B.*, mely lehet a) finomabb és a társaság legjobb osztályaiban is előadható, megeifolván azt az elméletet, mintha a B. aljas műfaj volna és csak a mély népretegekben játszhatnék; az ily B.-t *bohózatos vígjátéknak* is szokták nevezni; főkeleke a gyors változás és a véletlennek pajzán kergetődzősei; e válfajban a francia mestorkedik, de a német is tanult már tőle, a Labiche, Gondinet, Bisson mellett a német Moser, Schönthan, Kadelburg is figyelemre méltók; b) a helyzet-B. lehet nyersebb, ilyen főleg az *angol*, mely a B.-ban a *professzorszerűt* miveli. A mi *Peleskei nőtárvissunk* e két variáció között áll. 5. A *helyji B.* (Lokalposse), mely a nagy- vagy kisvárosi, v. a nemzeti életnek B.-os képét adja és már átméletet képez az életképekhez és látványosságokhoz. A B.-nak rendes alkotó részét képezi a *couplet*, egy refráinnel énekeltrófa, mely élees epigrammatikus alakban, a darab drámájából kiesve, a kor v. pillanat föbb embereit, eseményeit divatkönyvolyja ki. Innen ered a rendszerint úgynevezett «énekes B.» A B.-tal rokon fajok a *vanderwillé* és az *operette* egy része, valamint az *opera buffa*. s. ó. a.

Bohori Abú 'Uháda al Valid, al-, híros arab költő, Abú Tommám (l. o.) ifjabb kor- és vetélytársa, szül. az Aleppo közelében levő Manbidsben

815—821 körül. Bagdadban a kalifa és a főurak pártfogását élvezte; később ismét Szíriába költözött, ahol 80 éves korában 897 körül meghalt. Sajtát költeményein kívül, melyek divánba gyűjtve újabb időben Sztambulban (2 köt., 1301 hídsra) nyomtatásban is megjelentek, a régebbi költőkből is mint Abū Teminám egy tartalom szerint osztályozott gyűjteményt szerkesztett *Hamásza* (l. o.) címen. Az arab irodalmi kritikának legelőkeltebben vitatott kérdései közé tartozik, hogy a két költők között ki a nagyobb? G—K.

Bohus (Bohus-Slot), egykori erőd, amelyért sokat küzdöttek, a Göta-folyó szigetén, a Kongelf mellett; most rom: egyik tornya a Fars Hatt még elég jó karban van: róla a környék tengerparti vidékét is B.-nak hívják. L. *Göteborg*.

Bohus, biharmegyei család. 1. *B. v. Bohusch György* (másnéven Szentizky), szül. 1687., megh. 1722. Tanulmányait a wittenbergai egyetemen elvégezve, a kősmárki főiskolában tanár, majd rektor lett. Megírta Szepes vm. történetét. *Descriptio inelyti comitatus Scopusiensis geographico-historica*. Bél Mátyásnak *Prodromus Hungariae antiquae et novae* c. munkájában jelent meg. Köziratban maradt adatait nagyrészt Wagner Károly használta fel *Analecta Scopusii sacri et profani* c. munkájában.

2. *B. László*, szül. Budapesten 1839 május 1. Bölcsészettől, nemzetgazdaságot és természettudományt lízetében hallgatott. Később sokat fáradozott hazai gazdaságunk érdekében. A világsi cognac-gyár részben neki köszönheti lételet. A pomológiaiával előszeretettel foglalkozik s a gyümölcs és zöldség szárítását nagyban kultiválja és gazdasági birtokán a célra megfelelő telepet rendezett be. Az arad-körösvölgyi és az arad-esanádi vasutynalak létrehozásában érdeme van. 1884. a világsi kerület képviselőnek választotta.

3. *B. Sámuel*, jeles jogtudós, kit III. Károly megbízott *De iure Hungarico* c. műve befejezésével, 30,000 forint tiszteletdíjat helyezvén kilátásba, a *Jus criminale* megírásáért pedig 15,000 forintot. Azonban munkáinak teljes befejezésében megakadályozta korai halála.

4. *B. Szógyényi Antónia*, a harmincas és negyvenes években irodalmi estélyeket adott, melyeken a kor legkiválóbb politikai és irodalmi alakjai jelentek meg. A szépművészeteknek és a szépirodalomnak lelkes pártfogója volt.

Bohuszlavic, kisközség Trencsén vármegye trencsényi j.-ban, (1891) 378 tót lak., vasúti állomással. Kastélyát Erdődy Antal gróf a XVIII. század második felében építtette; a mellette levő kápolnában üvegkoporsóban ama lovag teste látható, ki a monda szerint a törökök által félholtra verve e község határában találtatott s ki utóbb megmentői számára lakásokat építtetett, ahonnan a telep nevét (Isten dicsősége) vette. B. egyuttal Beckó (l. o.) állomása, ahová a közlekedést a Vág folyón át komp közvetíti. TU—V.

Boica, l. kisközség Hunyad vármegye brádi j.-ban, (1891) 1543 oláh, német és (205) magyar lak., pénzügyőrséggel, posta- és táviróhivatallal, postafakarekpenztárral. Határában a József-Rezső-Anna-túróban a kinstúr III. Károly óta nagy erővel dolgozott s keresztvágataival új telékeket tárt fel; 1827. a Moldovin-család kezére jutott s attól

fogva boicai Rezső néven bérlők rablóbányászata vette kezdetét. 1884. Klein Henrik vette meg, ki a túrókat kifizettá, sineket vezetett be s egy kaliforniai zuzóművet állított fel s 1889-től az Első erdélyi aranybánya részvénytársulat vette meg. Legtöbb telér kvareporfir és melafr érintkezési határában vonul végig s mészpát, kvare, antimonit, pirít, galenit, kalkopirit, vörös ezüst-éreg, fakőre és ritkán termésarany képezik a teléket. Ezek az Anna-túró szintjeig sőt részben ezen alul még 40 m. le vannak fejtve. 1884. Karácsonyfalvából egy új altárot kezdtek hajtani. Munkások sz. 265. 1888. tornelés-értéke 42,786 forint. A termelt aranyat és ezüstöt Berlinben és Freibergben váltják be. Aranybányászata a rómaiak idejéig vezethető fel. A Szfregyel (fort) és Kornyet (Sanos) hegyek közt elnyúló nyergen található meg a hunyad. tört. régészeti társ. küldöttje Téglás G. 1881. a római gyarmatnyomát, honnan éretőre mozsarak, őrlőkövek, üvegnevények mellett egy MVRRI bélyeggel ellátott lámpát szállított Dévára. Az Anna-túró 140 m. h. keresztvágata s a beomlott társzajjak, aknaművelődések is római eredetűek. B.-tól a Maros felé 3 km.-re regényes sziklaszoros húzódik. Annak jobb-és balparti falában barlangok vannak. A boicai Magurában 3 lépésben feltároló «csür» nevű barlang nyílik. A legfelső h. Bötvös Lórántnak, a középső Solyom Fekete Ferenc, a tört. régészeti társulat alelnökének, az alsó Kun Géza akad. tiszteletbeli tag s e társulat elnökének nevét viseli. A felső egyfolytában bemélyedő esarnoknak végső részében szép cseppkővesedés látszik; a középső 3 nyílásu hatalmas esarnok; az alsónál a főüreghől melléleg szolgál. Mindannyit lakta az ősember. Ezeket felül még egy kis üreg van. A Magura tetején is prehisztorikus esarnokokat találtak. Benn B. mellett egy kis üreget tolvajok barlangjának neveznek. Albert király 1444. Brankovics Györgynek adományozta Kishánya néven s midőn 1451. Hunyadi János a világsi uradalommal az aradi káptalan beiktatta, Kishánya alio nomine *Melnepatkának* írták. 1525. Körösbánya, Abrudbánya, Zalánbányaipolgáraival Kishánya megbízottai Abrudbányán bányatörvényeszket ültek. Csak a múlt század óta vették használatba az oláh Boicát mely Kishányt jelent.

2. *B.*, nagyközség Széchenyi vmegye nagyszébeni j.-ában, (1891) 1476 oláh lak., postahivatallal és postafakarekpenztárral. B. az Olt folyó jobb partján a Verestoronyi szoros É-i bejáratánál fekszik; közvetlenül a község felett emelkedik az u. n. Verestoron. A Verestoronyi határvámentelep B.-hoz tartozik. L. *Verestoronyi szoros*. T. G. ÉSRI—V.

Boics László, tábori lelkész, szül. Dobanovecban Szlavoniában; tanult Karlócan és a pesti egyetemen 1815-ben; azután plébános lett szülővárosában és később Radošević báró ezredében tábori lelkész volt. Munkája: Pamjatkák muzeum u. szlovonsko-serbskom knjezstvu slavini (Pest 1815). (A szláv-szerb irodalom híres férfainak emlékei.)

Boieldieu (ejtsd boilgyö) *Ferenc Adorján*, francia opera-szerző, szül. Rouenban 1775 dec. 15. meghalt Jareyban 1834 okt. 8. 1798. Zoraimé és Zulnure c. szerzeménye határozott tetszést aratott, hasonlóképen a *Calife de Bagdad* (először adták

emirjévé teszi. Utó dai alatt a béke nem sokáig tartott. 1218. B.-t elfoglalta Dsingiz khán. Ekkor szorították ki a persa elemet az özbögek. Dsingiz utó dai uralmának a XIV. sz.-ban Tamerlan (I. o.) vetett véget, aki Szamarkandot egész Ázsia fővárosává akarta tenni és B.-t is a jólét magas fokára emelte. Halálával tervei is sírba szállottak. A tulajdonképeni B. nemzeti történelme a XVI. sz.-ban kezdődik, midőn Ebulkoir khán a Seibani dinasztíát alapítá meg. Utó dai közül Abdullah khán (szül. 1544.) volt egyike a legjelesebbeknek; uralma alatt B. újra fölvirágzott és határai kiterjesztettek. A rája következő uralkodók alatt azonban B. ismét párt harcoknak és a szomszédok ellenséges betöréseinek vált színhelyévé. 1784. a Mangit dinasztia ragadta magához az uralmat. Ennek egyik tagja Naszrullah (1826—60) fanatizmusa és kegyetlensége által hírhedtet el. 1842. az angol Stoddartot és Conollyt kivégeztette; Khokand ellen makaes és vérengző háborúkat viselt és még halálos ágyán maga mellett fejeztette le egyik nejét. Utó da, Muszaffar-ed-din folytatta a háborút Khokand ellen; ektőben az oroszokkal is viszáldásba keveredett; ezek 1866. Csernajeve vezérlete alatt betörték B.-ba, de visszaszorították. Romanovszki vezérlete alatt azonban megújítják a támadásukat, máj. 20. megverik az emir hadait, több kisebb várat, azután Dsziakot elfoglalják; folytatják a háborút 1867 és 1868.; ez utóbbi évben Kaufmann megszállja Szamarkandot és még egyszer jul. 14. tönkre teszi az emir seregeit. Ekkor végre létre jön a béke. Eszerint B. elvesztette a Zerafsan felső völgyét, hadi kárpótálásul közel egy milliófrtot fizetett és országában az oroszoknak szabad kereskedést biztosított. Később (1868) az oroszok segítséget küldtek az emirnek saját fellázadó fia ellen. A khivai háborúban az emir nyújtott segítséget az oroszoknak, amiért Khiva DNY-i részét kapta. Muszaffar-ed-dint 1882. Abdul-ahad váltotta fel, aki 1886. az oroszok ösztönzésére eltörülte a rabszolgaságot és aki ma már alig egyeb, mint az oroszok helytartója. 1893 januárban az emir Szt.-Pétervárot a cárnál tiszteltget és hír szerint hajlandónak nyilatkozott arra, hogy országát bő évi díj fejében az oroszoknak átengedi. Ez ajánlatot azonban nem fogadták el. Márciusban az emir megint visszatért országába. Létogatása alkalmával beleegyezett, hogy B. az orosz vámtörülethez csatoltassék. Az utazók, akik B.-t megismertették, a következők: Ruy Gonzales de Clavijo, III. Henrik kasztíliai király követe (1404); Mirzetz-Ullah (1812); Meyendorf (1820); Alexandre Burnes (1831); Khanikov, Lehmann és Bogoslovszki (1841); híres hazánkfta Vámbéry Armin (1863); Mujev (1878); Osanin (1878); Herman (1878); Bonvalot és Capus (1881).

Vándorom. Voyage d'Orenbourg a B. Paris 1826; Travels into B. by Burnes, London 1854; Lehman, Reise nach B. und Samarkand; Vámbéry Armin, Vándorlásaim és élményeim Persiában, Pest 1867; Vázlatok Közép-Ázsiából, u. o. 1868, Reise in Mittelasien, 1865, Sketches of Central-Asia, London 1867. Geschichte B.-s, Stuttgart 1872, 2 kötet, Centralasien und die engl.-russ. Grenzfrage, Abuska, dszagutai szótár. Pest 1861, Dschagatäische Sprachstudien, Lipsce 1867; Bonvalot, Eu Asie centrale, Paris 1884; Moser, A travers l'Asie centrale, Paris 1886; Proskowetz, Vom Neustrand nach Samarkand, Böcs 1889; Coehard L., Paris—Boukhara—Samarkand, Paris 1891; Schefer Károly, Description topogr. et histor. de Boukhara, Paris, I. kötet. 1893.

—ZIK.

B., az ugyanily nevű emirátus fővárosa, az alsó Zerafsán közelében, 70,000 lak. Tornyokkal megerősített falak környékezik, amelyekon számos kapú vezet a városba; szűk, piszkos utcákkal, 5 nagy és több mint 100 kisebb mecsettel, valami 140 mohammedánus iskolával; bazárokkal és karavánszerájokkal. Az emir palotája két megerősített tornyonnal dombon áll. Konstantinápoly után B.-t tekintik az iszlam legkiválóbb helyének; mellékeve i-Serif, a szent. Lakói selyem- és gyapotkehdéket, durva kendőket, jó pengőket készítenek és bőrt gyártanak; kereskedelme igen élénk. B.-t az egykori Trybactrának tartják, mely város Sogdianában épült. Dsingiz khán és Timur idejében a mohammedánus tudományosságnak volt központja (ülőtőlag 10,000 tanuló tanult benne). — B. (Kis-), helytelen elnevezése *keteli Turkesztán*-nak (I. o.).

—ZIK.

Bokhara-bőrök, még meg nem született fekete bőrnyok finom bőrei, melyeknek gyapját mesterségesen simították s bodorították. Bokhara s Khiva szolgáltatja a legjobbakat, Sirasz s Rum Persiában a kisebb értékieket. Ezekből készülnek a persáknak lábnyi magas, kúpalaku süvögei.

Bokhara-szőnyeg, kecske- és teveszőrből eszmözött, kemény szőnyeg, melyet a bokharai tatár népek készítenek.

Bokhári (*Bukhári*) *Abu Abdallah Muhammed b. Isma'íl al-*, a mohammedán hagyomány (I. *Haddith*) leghíresebb gyűjtője, szül. Bokharában 809. moghalt Khartankban, Szamarkand mellett 870. Már 17 éves korában Mekkában és Medinában a vallásos tudományokkal foglalkozott, innen pedig 16 éven át a mohammedán világ nagy részét beutazta, hogy a hagyomány leghíresebb ismerőj szájából a próféta mondásait és a szent történetre vonatkozó tudóstításokat hallgassa. A mohammedánok 600,000-re teszik a B.-tól összegyűjtött hagyományos mondásokat, melyekből, miután azokat módszeres elvei szerint megrostálta, 7275-öt mint hiteles hagyományt, tartalom szerint elrendezett fejezetekben rendszeresen összeállított. E gyűjteményt (Al-dsámi' al-szahih) a mohammedánok nagy kegyelettel tisztelik és a korán után a legszentebb könyvnek tartják. B. strjához az iszlam hívei áhitattal zarándokolnak. B. műve a mohammedán tanulmányokban mint alapmunka nagy jelentőséggel bír; amaz ú. n. *hat könyv*-nek (al-kutub al-szitta) egyike, melyekből a hiteles hagyomány ismeretét merítik; sok magyarázó munkát képesítettek hozzá, melyek közül a leghíresebb Al-Kasztalláni (megh. 1517.) kommentárja 10 kötetben. A szövegnek és kommentárnak számos kiadása van keleten. Európában Krehl L. kezdte meg B. műveinek kiadását, melyből csak 3 kötet jelent meg (Le Recueil des traditions mahomédans par el-B. Leida 1862—1868). V. ö.: Goldziher, Muhammedanische Studien, 2. kötet. (Halle 1890).

Bokkeveld, két vidék neve Dél-Afrikában, a Cape (Fok-) gyarmatban; az É.-i vagyis hideg B. marhatenyésztésre, a D-i vagyis meleg B. szőlő- és gabonatermelésre is alkalmas; fővárosát, Ceresst, mellbetegek szoktak felkeresni.

Bokkia, kisközség Bihar vmegyéje béli j.-ban. (1891) 337 oláh lak.; határában sok agyag fordul elő, melyből Bél és környékének lakói fazekas-

3. *B. János*, francia csillagász, szül. Lipcsében 1773 ápr. 30., megh. Párisban 1825 jun. 22. Zach vezetéke alatt Gothában csillagászszerű képezvén ki magát, ajánlatok folytán 1797. Lalandehez került, hol előtte üstökös pályákat számított, majd az école militaire csillagvizsgálóján munkálkodott; innen a bureau des longitudes segédcsillagászává nevezték ki és 1799. francia állampolgár lett. Lalande halála után ő lett 1807. a hadi iskolai csillagvizsgáló igazgatója. Lofordította Laplace Mécanique céleste című munkáját németre (Berlin 1800—1802, 2 kötet) és írt számos, különösen pályameghatározásokra és perturbációs számításokra vonatkozó értekezést. Legfontosabbak azonban az 1812. kiadott holdtáblái, melyek a Hansen-féle táblák megjelenéséig a legjobbak voltak. A Mémoire sur la comète de 1770 (Mém. Inst. 1806) c. értekezése az Institut díját nyerte. köv.

4. *B. János Lajos*, angol utazó, szül. Lausanneban 1784., megh. Kairóban 1817. A londoni Afrikai-társaság megbízásából utazott Afrikában. Maltából 1809. indult el mohammedánusnak öltözve *Ibrahim sejk* álnévvel és harmadfél évet töltött az arab nyelv, történet, földrajz és az iszlám tanulmányozásával Aleppoban, Damaszkuszban; 1810—12. beutazta a Libanont és Haurant, ahol sok romot fedezett fel Trajanus és Marcus Aurelius korabeli görög feliratokkal; átkutatta a Jordántól K.-re eső vidéket és 1812 őszén Kairóba jutott. Onnan Mehemed Ali ajánlatával Nubiába utazott és európaítól addig nem járt uton Berberből Szuakinba jutott. Azután áthajózott Dzsidába. Ott két arab tudós megvizsgálta és elismerte, hogy mohammedánus. Csak úgy eresztették tovább Mekkába, ahol négy hónapot töltött. 1815. Medán és Szeozet át visszatért Kairóba. 1816, mikor Kairóban a pestis pusztított, a Szinai félszigeten járt. Miután Kairóba visszatért, naplójának, menyiségstani és természettudományi iratainak rendezése közben halt meg. Egyszerű, cíomátlan ut-leírásai megbízhatóságuk, pontosságuk és alaposáguk miatt tűnnek ki. A londoni földrajzi társaság birtokában levő naplójából megjelentek: Travels in Nubia (1819, német. 1823. Weimar); Travels in Syria and the Holy Land (1822, németül 1823—24. Weimar); Travels in Arabia (1829, németül 1830. Weimar); Notes on the Bedouins and Wahabys (1830, német. 1831. Weimar); Arabic proverbs (1831, német. 1834. Weimar). V. ö. Beitrage zur Burekhardts Leben und Charakter (Basel 1828). s. j.

5. *B. Miksa Jenő*, osztrák író s jogtudós, jelenleg a bécsi burgszínház igazgatója, szül. Kornenburgban 1854. Több jogi munkával kezdte írói pályáját, azután kiadta a Lied vom Tannhäuser c. romantikus költeményt (1889). Förster halála után (1890) B.-t közmegelepítésre kinevezték a Burgszínház igazgatójává, noha B. idáig színházi dolgokkal nem foglalkozott. m. l.

Burckmair, 1. *Thomán*, német festő Augsburgban, megh. 1523-ban, hiteles művet nem ismerünk tőle; fia, 2. id. *B. János*, híres festő és rajzoló, szül. Augsburgban 1473., megh. u. o. 1531. A művészetbe atya vezette be, később főleg Dürer befolyása alatt állott, de önállóságát megővte; 1498. az augsburgi festőcéh mestere lett, valószí-

nüleg Olaszországban is járt. Első művei a római Szt. Péter bazilika (1501), a San Giovanni in Laterano bazilika (1502) és a Santa Croco-templom (1504) fára festett képei (Augsburg), főleg az apostolok történetéből vett jelenetekkel. Már ezekben, de főleg későbbi műveiben a renaissance teljesen érvényesül. Emelendő különösen a tájkép és az architektonikus részletek festői kidolgozása. Későbbi képei közül nevezetesek: Kis Madonnája Nürnbergben, Mária és Krisztus a trónon Augsburgban, János evangélista Patmoszon (München), Eszter Ahasver előtt és a Cannaei ütközet Münchenben, azonkívül képmásai ugyanott. Legnevezetesebb B. azonban mint fametszetek rajzolója. (A fojtogató halál; Miksa császár diadalmenete; Weisskunig stb.). Fia, 3. ifj. *B. János*, atya tanítványa, megh. 1559. (Turnierbuch). é. l.

Burda (ar.) a. m. köpony, különösen az, melyet a mohammedánok hagyománya szerint a próféta Ka'b b. Zuheir költőnek ajándekozott, midőn ez Banaat Szu'ad kezdetű költeménnyel magasztalta őt. Az abbászida kalifák ez öltönyt állítólag megszerették és uralkodói jelvényül használták. Ambar ezen, a bagdádi kincstárban őrzött ereklyét 1258. Bagdad bevételé alkalmával a tatárok megszemistették, kalifai arkméltóságuk érdekében az egyiptomi abbászidák azt hitették el a néppel, hogy a B. náluk is megvan. Ez az állítólagos ereklye 1520-ban Egyiptom meghódítása után a török szultánok birtokába került és azóta *khirka-i-serif* (nemes ruha) néven minden év ramazan hó 15-én az udvar és a köznép részéről vallásos tisztelet tárgyat képezi. (V. ö. Budapesti Szemle 70. köt. 370 lap.) — B. még a neve Al-Busziri arab költőnek (megh. Egyiptomban 1295 körül), a mohammedánusok között nagy pietással tisztelt költeményének, melynek fejében a legenda szerint a költő álnában a prófétától köponyát nyerte volt jutalomként. E költemény arab, persa és török szövegben úgy mint német fordítással Ralfs-tól van kiadva (Lipese 1850). a-r.

Burdach, 1. *Károly Friqyes*, német orvos, szül. Lipcsében 1776., megh. 1811. a dorpáti egyetemre hitták meg a boncolástan, élettan és törvényszéki orvostan tanárának; különösen szivesen foglalkozott a fejlődéstanal és az agy boncolástanával. 1814. Königsbergában a boncolástan és élettan tanára lett. 1827. megvált tanári állásától. Munkái: Handbuch der neuesten Entdeckungen der inneren und äusseren Heilmittellehre; Beiträge zur nähären Kenntniss des Gehirns (Lipese 1805); Neues Receiptaschenbuch für Aerzte (1807); Handbuch der Pathologie; Vom Baue und Leben des Gehirns (1819); Die Physiologie als Erfahrungswissenschaft stb. s-r.

2. *B. Konrad*, német nyelvész, született Königsbergában 1859 máj. 29. 1892 óta a német nyelv és irodalom rendes tanára a halli egyetemen. Munkái: Reinmar der Alte und Walther von der Vogelwoide (Lipese 1880); Die Einigung der neuhochdeutschen Schriftsprache (u. o. 1884); Vom Mittelalter zur Reformation (Lipese 1892).

Burdeau (ejtsd: búrdó) *Ágost Lőrinc*, francia bölcsész, író és politikus, szül. Lyonban 1851 szept. 10. Szegény szülők gyermeke volt. Elomi iskoláit Párisban végezte, 1870. mint önkéntes harcolt.